

نظام آموزش فنی و حرفه ای در مهارت آموزی، اشتغال و توسعه ی پایدار

ام البنین خانی پور^۱

عبدالرحیم تاج الدین^۲

سیدمحمدفرشیداخلقی^۳

علی زیرک آبدارلو^۴

محمدعلی نویدی^۵

چکیده

آموزش های فنی و حرفه ای در دستیابی به " توسعه ی پایدار " از اهمیت ویژه ای برخوردار است. در توسعه ی پایدار، محور توسعه انسان و کلید آن آموزش های فنی و حرفه ای است. می توان با بکارگیری از نگرش ها و رویکردها در کنار آموزش های مهارت های فنی و تخصصی، به تربیت نیروهای ماهر و متخصص مورد نیاز جامعه پرداخت. این امر باعث ایجاد اشتغال در جامعه می شود. با ارائه آموزش های غیررسمی فنی و حرفه ای در کنار آموزش های رسمی عالی تحت عنوان مراکز جوار دانشگاهی می توان در توسعه اشتغال منابع انسانی گام بسیار موثری برداشت. کسب مهارت و ارتقای آن از اهداف بسیار مهم در سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور می باشد. در این راستا نظام جامع مهارت و فناوری در سه بخش طراحی گردید. با ارائه این نظام جامع، آموزش ها در ارتقاء منافع اشخاص، بنگاه های اقتصادی، اقتصاد و اجتماع به ویژه در چالش های بحرانی اشتغال، ریشه کنی فقر، بیمه های اجتماعی و حمایت از رشد اقتصادی تاثیر متقابل دارد. بدین منظور این مقاله چالش هایی که افراد جامعه در پیشرفت دانش، مهارت و توانمندی های شغلی خود با آن مواجهند، را مورد بحث و بررسی قرار داده است.

کلیدواژگان: توسعه ی پایدار، آموزش های فنی و حرفه ای، نظام جامع مهارت

Technical and Vocational Training System in Skill Training, Employment and Sustainable Development

OmolbaninKhanipour
Abdorrahim Tajeddin
Seyed Mohammad Farshid Akhlaghi
Ali Zirak Abdarlou
Mohammad Ali Navidi

Abstract

- 1- کارشناس حوزه معاونت رفاه اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، کارشناس مسئول روابط بین الملل ستاد، 09127346095
- 2- مدیرکل امورحمایتی و توانمندسازی معاونت رفاه اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، 09129335927
- 3- کارشناس حوزه معاونت رفاه اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، 09122637678
- 4- کارشناس ارشد پژوهش های علوم اجتماعی، کارشناس حوزه معاونت رفاه اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، 09125354534
- 5- کارشناس حسابداری، سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور 09124143998

مهارت آموزی و اشتغال

Technical and vocational training in achieving "sustainable development" has particular importance. In sustainable development, human is the base of development and the key is the technical and vocational training. The use of the attitudes and approaches in addition to technical and specialized skills training will create the trained and skilled human forces of required for society. This creates occupation in the society well. The informal technical & vocational training along with formal education as near university centers can be very effective step taken in the development of human resources employment. One of the main objectives of technical & vocational training organization (TVTO) is the acquisition & promotion of skills. In this regard, a comprehensive system of skills and technology was designed in three parts. By providing of this comprehensive system, training in promoting the interests of individuals, businesses, the economy and society, especially in reducing the occupational critical challenges, poverty, besides it influences social insurances, backing the economic growth in global economy. In this study, the researchers made an attempt to deal with challenges in which society members may face obtaining a job with the progressing of the knowledge, skills and professional capabilities.

Keywords : (Sustainable development) (Technical and vocational training) (Skill comprehensive system)

مقدمه

امروزه قرار گرفتن در مسیر توسعه و دستیابی به "توسعه ی پایدار"^۶ یکی از اهداف اصلی در جوامع بشری است. سازمان های جهانی^۷ مانند یونسکو بدون در نظر گرفتن شرایط اختصاصی و اقلیمی کشورها، راه های دستیابی به این توسعه را بررسی کرده و راهکارهای کلی دستیابی به توسعه ی پایدار را توجه ویژه به آموزش های فنی و حرفه ای^۸ معطوف کرده است. در توسعه ی پایدار همه ی نظام های آموزش فنی و حرفه‌ای جهان به سمت آن هدایت می شوند. این امر جز با سرمایه گذاری بر نیروی کار^۹ و سرمایه انسانی در جوامع مختلف ممکن نخواهد بود. در توسعه ی پایدار، محور توسعه انسان است و کلید آن آموزش های فنی و حرفه ای است. به عبارت دیگر، توسعه ی آموزش های فنی و حرفه ای موجب افزایش سرمایه ی انسانی که موجب توسعه ی پایدار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می گردد. از سوی دیگر، توسعه ی پایدار مجدداً موجب توسعه ی آموزش های فنی و حرفه ای می شود. بنابراین نوع جدیدی از دانش و مهارت^{۱۰} ایجاد می کند که شامل نگرش ها و رویکردها در کنار آموزش مهارت های فنی و تخصصی پدیدار می گردد که به آن "دانش برای توسعه پایدار" گفته می شود. نقش آموزش های فنی و حرفه ای، تربیت نیروهای ماهر و متخصص مورد نیاز هر جامعه، کسب مهارت و ارتقای آن، ایجاد اشتغال و بهره مندی از خدمات آنان از اهداف بسیار مهم در کشور است. بدیهی است هنگامی که کسب مهارت و ایجاد تخصص های مختلف، متناسب و هماهنگ با نیازهای جامعه باشد علاوه بر ایجاد و ارتقای پویایی و شادابی روحیه در میان قشر جوان می گردد، باعث جلوگیری از هدر رفتن منابع انسانی و مالی در جامعه می گردد. در حقیقت منابع انسانی به عنوان نیروی متخصص ماهر از سرمایه های توانمند و اصلی در جامعه محسوب می شوند. در سال های اخیر یکی از اولویت های راهبردی سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور^{۱۱}، ارائه آموزش های فنی و حرفه ای و کسب و ارتقای مهارت برای توانمندسازی^{۱۲} سرمایه های انسانی و تربیت

⁶ Sustainable Development

⁷ World Organizations

⁸ Technical & vocational Training

⁹ Labor force

¹⁰ skill

¹¹ Technical & vocational Training Organization

مهارت آموزی و اشتغال

نیروی انسانی ماهر متخصص متناسب با نیاز بازار کار با استفاده از ظرفیت بخش‌های مختلف دولتی و غیردولتی می‌باشد. در مفهوم جدید، سرمایه‌ی انسانی شامل کسب مهارت در کنار آموزش‌های رسمی و نظام آموزش فنی و حرفه‌ای همراه با کسب تجارب در حین کار است. در این راستا طراحی ساختار نظام جامع مهارت و فناوری با سه بخش "آموزش مهارت و فناوری"، "صلاحیت حرفه‌ای" و "نظام احراز اشتغال" در دستور کار سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای قرار گرفت. در گام نخست در آبان ماه سال 1390 نظام "آموزش مهارت و فناوری" به تصویب هیئت وزیران رسید. هدف از ایجاد نظام جامع مهارت و فناوری، یکپارچه سازی آموزش‌های مهارتی فنی و حرفه‌ای با تغییرات فناوری و افزایش قابلیت ملی فناوری است که با تحقق این هدف، انسجام نظام آموزش مهارتی با نظام ملی نوآوری و همچنین نقشه‌ی جامع علمی کشور و سایر اسناد بالادستی مد نظر قرار می‌گیرد. با توجه به نقش کلیدی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، دانشگاه جامع علمی کاربردی و دانشگاه فنی و حرفه‌ای در توسعه‌ی شایستگی منابع انسانی و صلاحیت حرفه‌ای^{۱۳} نیروی ماهر، لذا لازم است با اتخاذ راهبردها و سیاست‌ها زمینه استقرار و بکارگیری جامع این نظام در کلیه سطوح آموزش فنی و حرفه‌ای فراهم گردد.

1- اقتصاد نوین دانش محور

در اقتصاد نوین دانش محور^{۱۴}، مهم‌ترین عامل تولید نیروی کار و سرمایه نیست، بلکه کسب دانش، مهارت و فناوری نوین افراد است. ارائه آموزش‌های نوین فنی و حرفه‌ای در افراد ماهر، از نیازهای اساسی جامعه است. آموزش‌های مداوم سبب کسب دانش و مهارت‌های جدید و یا ارتقاء سطح دانش و مهارت موجود در افراد می‌گردد. تداوم مستمر آموزش در افراد، باعث افزایش بهره‌وری و رشد اقتصادی در کشور می‌شود. تربیت نیروی ماهر در کنار آموزش‌های رسمی سبب همکاری تنگاتنگ این منابع انسانی و مدیریت می‌گردد. این نوع همکاری منجر به رشد و توسعه سازمانی در کشور می‌گردد. چنین امری باعث اشتغالزایی و در نهایت بهبود بهره‌وری در توسعه اقتصاد داخلی و رفع معضل بیکاری خواهد شد. چهار محور اصلی در این نوع اقتصاد عبارتند از:

- آموزش منابع انسانی
- سیستم‌های نوین آموزشی
- بکارگیری از زیرساخت‌های آموزشی
- نظام‌های بنیادی اقتصادی

در اقتصاد نوین دانش محور، مهمترین هدف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، ایجاد اشتغال در جامعه است. اشتغال عبارت است از بکارگیری نیروهای متخصص کارآمد ماهر در مشاغل تخصصی است. در حال حاضر، یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی پیش رو، چالش‌های اشتغال و بیکاری در جامعه است. با توجه به رشد جمعیت در دو دهه گذشته و ادامه تحصیل تعداد زیادی از جوانان در رشته‌های مختلف و در نهایت فارغ التحصیلی انبوهی از جوانان جویای کار فاقد مهارت لازم برای کسب شغل موردنظر در اکثر رشته‌های تحصیلی، می‌توان بیکاری این قشر جامعه را از مهمترین چالش‌های اجتماعی فعلی به حساب آورد. در حقیقت اشتغال، نوعی مجوز زندگی مستقل و بیکاری مسبب انحراف و سرخوردگی نسل جوان و بوجود آمدن بحران‌های اجتماعی-سیاسی خاصی می‌گردد.

¹² Empowerment

¹³ Professional Competence

¹⁴ knowledge-based Economy

مهارت آموزی و اشتغال

با توجه به صرف هزینه های هنگفت توسط جامعه و خانواده در طی دوران تحصیلات دانشگاهی در مدت زمان بین 3 تا 7 سال که از بهترین سال های مفید عمر جوانان می باشد، متأسفانه در دهه اخیر شاهد وجود گروهی از دانش آموختگان رشته های مختلف فاقد مهارت های لازم می باشیم که بدون توجه به نیازها و پتانسیل های موجود جامعه برای جذب، وارد بازار کار شده و بلا تکلیف رها شده اند. آخرین آمار نرخ بیکاری در جامعه 14 درصد گزارش شده است که در میان آنها بیکاران دانش آموخته دانشگاه ها، نرخي نزدیک به بیست درصد را به خود اختصاص داده است. بدیهی است رشد نرخ بیکاری در میان دانش آموختگان و گسترش ابعاد آن، باعث سرخوردگی و عدم امنیت شغلی شده که در نهایت، منجر به هدر رفتن سرمایه های مادی و معنوی کشور و خانواده می گردد. بدنبال رشد نرخ بیکاری، افزایش مهاجرت قشر تحصیل کرده جامعه و تهی شدن جامعه از وجود نخبگان، موضوعی است که مدت ها است مورد توجه بسیاری از برنامه ریزان و سیاستگذاران جامعه در سطوح مختلف شده است. از مشکلات اساسی که منجر به رشد نرخ بیکاری در جامعه شده است می توان به وجود فاصله بین بخش صنعت و آموزش های دانشگاهی، فقدان مهارت لازم در رشته مورد نظر و عدم انطباق این آموزش ها با نیازهای بازارکار اشاره نمود. این عوامل منجر به افزایش مستمر نرخ بیکاری دانش آموختگان دانشگاهی می شود. بررسی ها نشان می دهد یکی از دلایل مهم این افزایش، عدم داشتن مهارت های مورد نیاز بازارکار است. لزوم توجه به آموزش های فنی و حرفه ای و کسب مهارت در کنار تحصیلات دانشگاهی می تواند نقش بسیار مؤثری در رفع این مشکل ایفا نماید. در حال حاضر یکی از مهمترین مشکلاتی که بیشتر کشورهای دنیا با آن درگیر هستند موضوع اشتغال است. بیکاری دانش آموختگان دانشگاهی یکی از بزرگ ترین معضلات فعلی در کشور است. ایران نیز یکی از کشورهای در حال توسعه ای است که با تعدد عواملی در مسیر ایجاد اشتغال روبرو است. امروزه دامنه بحران بیکاری در جامعه به قدری جدی است که باعث دغدغه فکری اکثر خانواده ها و مسئولین کشور شده است. در این میان خیل انبوه دانش آموختگان بیکار دانشگاهی بر دامنه این بحران افزوده است. عدم برنامه ریزی مناسب برای این قشر آسیب پذیر، خسارت جبران ناپذیری برای کشور به دنبال خواهد داشت. فقدان آموزش های فنی و حرفه ای و کسب مهارت در کنار نظام آموزش عالی، یکی از دلایل بروز بحران و بیکاری فارغ التحصیلان است. بدیهی است فرد فارغ التحصیل دانشگاهی برای اشتغال و پذیرش مسئولیت های تخصصی جامعه نیازمند کسب مهارت در طول دوران تحصیل خود می باشد. در حال حاضر تعداد بسیاری از فارغ التحصیلان دانشگاهی نمی توانند با استفاده از آموخته های دانشگاهی شان وارد بازار کار شوند، زیرا بین نظام آموزشی¹⁵ و بازار کار¹⁶ کشور هم از لحاظ کیفی و هم از لحاظ کمی ارتباط منطقی وجود ندارد.

2- مراکز جوار دانشگاهی

در حال حاضر، آموزش های کشور به دو صورت "آموزش های رسمی و غیررسمی"¹⁷ ارائه می گردد. آموزش های رسمی در وزارت آموزش و پرورش و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و آموزش های غیررسمی در آموزش های فنی

¹⁵ Training System

¹⁶ Labor market

¹⁷ Formal & Informal Trainings

مهارت آموزی و اشتغال

و حرفه ای ارائه می شود. با تأسیس مراکز جوار دانشگاهی در سراسر کشور، مقرر شده است در کنار آموزش های رسمی دانشگاهی، آموزش های غیر رسمی فنی و حرفه ای جهت کسب و ارتقای سطح مهارتی دانشجویان در کنار کسب علم و دانش و بمنظور رفع مشکل فقدان مهارتی در دانش آموختگان دانشگاهی ارائه گردد. اهداف اصلی برای آموزش های فنی و حرفه ای که مورد توجه و استقبال بسیاری از کشورها قرار گرفته است، عبارتند از:

- ✓ تقویت آموزش های فنی و حرفه ای به منظور یادگیری مادام العمر^{۱۸}
  - ✓ جهت دادن آموزش های فنی و حرفه ای به سمت توسعه ی پایدار
  - ✓ تأمین آموزش های فنی و حرفه ای برای دانش آموختگان دانشگاهی بمنظور کسب همزمانی علم و مهارت
- آموزش های فنی و حرفه ای می تواند با انتقال مهارت و شایستگی مورد نیاز جامعه، پاسخگویی به نیازهای در حال تغییر بازار کار، فرصت های برابری^{۱۹} را برای همه ی افراد در بخش های دولتی و غیردولتی محقق می سازد. این نوع از آموزش ها به عنوان یکی از ارکان توسعه ی پایدار مورد پذیرش و تأکید سازمان های بین المللی مانند یونسکو^{۲۰}، یونیوک^{۲۱}، سازمان جهانی کار^{۲۲} قرار گرفته است.

3- مشکلات و چالش های نظام آموزش فنی و حرفه ای

شناسایی مشکلات و چالش های نظام آموزش مهارت و فناوری در دو بعد ذیل بررسی می گردد.

➤ عوامل بیرونی نظام^{۲۳}

➤ عوامل درونی نظام^{۲۴}

3-1- عوامل بیرونی نظام آموزش فنی و حرفه ای

- رشد بالای جمعیت و افزایش جمعیت جوان
- نرخ بالای مهاجرت نیروی متخصص از کشور
- فقدان تعامل میان ارائه دهندگان آموزش های متوسطه، عالی، فنی و حرفه ای و بازار کار

3-2- عوامل درونی نظام آموزش فنی و حرفه ای

- فقدان نظام یکپارچه مدیریت
- نبود استراتژی و برنامه های هدفمند و مؤثر بین آموزش های مهارتی و نیاز بازار کار
- مبتنی نبودن تصمیم های مهارتی کشور بر اساس دستاوردهای پژوهشی
- استفاده از مدیران متخصص در زمینه ی آموزش های فنی و حرفه ای
- عدم حضور مناسب بخش های غیردولتی و ذی نفعان در توسعه ی آموزش های فنی و حرفه ای
- عدم تطابق استانداردهای آموزشی و شغلی، تجهیزات با نیاز صنعت و بازار کار
- پیوند نامناسب کارفرمایان²⁵، کارگران و عرضه کنندگان آموزش فنی و حرفه ای

¹⁸ Lifelong Learning

¹⁹ Equal Opportunity

²⁰ UNESCO

²¹ UNEVOC

²² International Labor Organization

²³ External Factors

²⁴ Internal Factors

مهارت آموزی و اشتغال

- پیوند ضعیف طرح طبقه‌بندی مشاغل 26 با نظام آموزش فنی و حرفه‌ای

روش پژوهش

در ابتدا از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی سایت های مختلف بویژه سایت سازمان بین المللی کار و سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور، تحقیق و پژوهش در زمینه مطالب موجود در سایت، مدارک و مستندات مربوط، وضعیت آموزش رسمی و غیر رسمی و مادام العمر در توسعه نیروی انسانی در ایران بررسی شد. سپس با استفاده از روش توصیفی به تحقیق در این زمینه پرداخته شد. در این روش به تجزیه و تحلیل تاثیرات این آموزش ها در زندگی افراد جامعه بویژه کارگران، شاغلان و بیکاران پرداخته شده است.

نتایج تحقیق

همان طور که می دانید دستیابی به جامعه ای با نیروی انسانی توانمند و ماهر که همه افراد آن با آرامش خاطر به کار و تلاش می پردازند از اهداف و آرمان های دولت ها می باشد. لذا با دوراندیشی و استقبال از راهبردها و دستور العمل های سازمان بین المللی کار می توان با نگرش و درک درست از پیشگامی و برخورداری از شایستگی های حرفه ای در سطح استانداردهای جهانی و با بازنگری زیرساخت های آموزش رسمی، غیر رسمی و مادام العمر و توسعه شایستگی و توانمندی های افراد در این حوزه می توان به توسعه پایدار و دانش بنیان با مشارکت فعال تمامی افراد جامعه در تمامی عرصه های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی دست یافت. لذا بمنظور تحقق این آرمان لازم است بسترهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی مشارکت همه افراد جامعه فراهم گردد. از طرفی وجود فرصت های برابر برای توسعه توانمندی ها و شایستگی های زنان و مردان در بعد مهارت های شغلی در توسعه پایدار نقش مهم و اساسی دارد. لذا اهمیت به آموزش های رسمی، غیر رسمی و مادام العمر فنی و حرفه ای نقش بسزایی در پیشبرد این اهداف خواهد داشت.

منابع:

- 1- صالحی، صادق (1384)، تحول آموزش فنی و حرفه ای و مکانیزم نوسازی، مجموعه مقالات دومین همایش نقش آموزش های فنی و حرفه ای در تحولات اقتصادی و اجتماعی، مازندران، جلد اول
- 2- سایت رسمی سازمان آموزش فنی و حرفه ای کشور به آدرس irantvto.ir
- 1- Modernization in Vocational Education and Training in the Latin America and the Caribbean Region. Montevideo, 2015
- 2- A training policy model for enhancing employability and gender equity: The Formujer Programme. Montevideo: Cinterfor, 2015.
- 3- Galhardi, R. financing training: innovative approaches in Latin America. En: Training, productivity and decent work. Montevideo: Cinterfor/ILO
- 4- Mertens, L. Labor competence: emergence, analytical frameworks and institutional models.
- 5- International Labor Conference. Learning and training for work in the knowledge society. Report IV (1). Geneva, 2014
- 6- International Labour Conference. Human resources development and training.

²⁵ Employers

²⁶ Job Classification Plan